

REPTES ÈTICS I SOCIALS DELS CRISTIANS EN UN MÓN CANVIANT*

Núria Gispert

Directora de Càritas Diocesana de Barcelona

Vivim una nova època

Els canvis en el món –i ja sembla un tòpic dir-ho– són en els últims anys accelerats. Vivim canvis econòmics, polítics i culturals d'una gran envergadura que fa que alguns parlin d'un *canvi d'època i de civilització*. Dibuixen a un ritme sorprenent una situació nova. Els pensadors i analistes van al darrere, sense tenir la distància històrica necessària i suficient per qualificar el que està passant. Moltes anàlisis i propostes dels darrers anys, en molt poc temps, deixen de ser pertinents, i caduquen ràpidament. L'obsessió per la predicció del futur i la preocupació cada cop més gran per la seguretat, neix precisament de la dificultat de conèixer les conseqüències del canvi que vivim. S'imposa però, *la necessitat de fer una lectura dels canvis que van perfilant aquesta nova època*.

La globalització de l'economia

La globalització de l'economia és una de les qüestions recurrents del nostre temps. S'ha obert pels avenços de la ciència i la tècnica un seguit de possibilitats enormes de comunicació, de domini de la natura ... possibilitats que també fan que l'oportunitat de consum il·limitat sigui real, amb el potencial enorme de destrucció que pot afectar a tot el gènere humà. *Les possibilitats que tenim són alhora meravelloses, fascinants i poden ser també molt perilloses i cruels*.

Sabem que la gran riquesa de les persones i el pobles serà el coneixement. Què està passant? Que els que tenen un cert nivell social i participen dels nivells punta del saber tecnològic, tendeixen a crear un cercle reduït a nivell internacional, tancat en ell mateix un cercle que s'oblida dels que queden fora del seu club. Per aquests les possibilitats seran fascinats. No ho serà per els pobres que no hi tenen accés, per els que queden al

* Conferència donada en les XXXVII Jornades de Qüestions Pastorals Castelldeusa, 23 gener 2002.

marge, per aquests el món serà cruel. *El futur immediat no serà fascinant i cruel per a les mateixes persones.*

Un tret de la nova època és el mercat lliure, sense condicions, *l'economia liberal o neoliberal és la del mercat sense restriccions.* El lema és el "deixar fer" portat a l'extrem. Tota la intervenció del poder polític per regular i repartir riqueses, per cobrir necessitats socials, des de la llei del mercat esdevé en detriment del creixement econòmic. Les dificultats econòmiques es solventen amb més mercat, i el liberalisme creix sense límits.

Fractura social : rics i pobres

Les empreses transnacionals i els països rics fan pressió perquè els països pobres obrin els seus mercats, privatitzin les economies, Els agents internacionals (Fons Monetari Internacional i Banc Mundial) han estat agents *de la integració de les economies dèbils en un mercat únic. Les economies nacionals es desdibuixen i el poder polític perd poder real* enfront del poder econòmic, en mans d'uns pocs cada cop més pocs.

Un assumpte gravíssim és el del *deute extern*. Si això no rep una solució hi ha poques possibilitats perquè els països més pobres, les nacions deutores trobin una sortida a la situació al que se'ls relega. La situació de la humanitat avui la trobem ben reflectida a l'evangeli de Lluç 16, (19-3 1) a la Paràbola de Llatzer: *Hi havia un home ric que portava vestits de porpra (...) Un pobre ... s'estava ajagut al seu portal amb tot el cos nafrat...*

L'economia provoca *homogeneïtzació a nivell de valors i pensament i alhora provoca fractura social.* Hi ha cada cop més distància, fractura entre països rics i pobres. En el si dels països també s'accentuen les distàncies i creix la fractura social entre rics i pobres. En una ciutat com Nova York hi ha set o vuit vegades més de persones sense llar (*homeless*) que aquí. També en els països rics cada cop és més fàcil caure del costat dels que queden exclosos per les dificultats d'accés al món laboral i per la demanda de qualificació i formació que fa que els treballadors quedin fora d'un mercat competitiu. Aquests fets estan fent que es configurin *dos sectors de la humanitat*, un d'ells, el dels exclosos és cada cop menys rellevant per la resta i per al funcionament de l'economia mundial. *El deute extern és un assumpte prioritari*

d'ordre ètic. Hi ha moltes raons per la condonació del deute però la primera és la vida de moltes persones, que estan morint de fam cada dia. *El magisteri eclesial s'ha pronunciat clarament al respecte* (*La Tercio Millennio Ineunte* en ocasió del Jubileu, de Joan Pau II parla de "total condonació")

L'immigrant truca a la porta

En els darrera anys el fenomen migratori s'ha convertit en un dels temes de més preocupació per l'opinió pública. Des del 1995 hi ha un creixement continuat en l'arribada d'immigrants al nostre país. Tot i així *les xifres dels estrangers residents són molt baixes en comparació amb d'altres països europeus.*

Per què arriben des dels països del Sud? El fenomen migratori s'ha d'entendre des d'una realitat internacional i de *mundialització de la pobresa.* A Europa, la immigració és un fet imparable, i no és conjuntural sinó estructural. És fruit de l'augment de les desigualtats entre el Nord i el Sud i de les injustes relacions *internacionals.* L'empobriment d'alguns països i l'enfonsament de les economies es fa sota la pressió del deute extern. Mentre els pobres siguin més pobres, i la nostra societat es basi en els valors del consum i l'hedonisme, difícilment i malgrat els controls i les barreres, deixaran d'arribar aquells que posen en perill la pròpia vida per guanyar en dignitat. Un dels aspectes claus és doncs *la cooperació internacional i la inversió en projectes dels països d'origen* que afavoreixin la producció pròpia, els programes de formació local, i tot allò que afavoreix el respecte dels drets humans i les llibertats dels ciutadans. Una reducció del consum excessiu a nivell mundial ens permetria augmentar les inversions en el Tercer Món. I aquest fet, avui, és una responsabilitat de tots per la mateixa conservació del planeta i de la vida humana.

D'altra banda, en aquests moments l'espai europeu és l'escenari on es contextualitza la immigració, Per això *els temes d'immigració han de ser tractats i legislat des de la Unió Europea,* gestionant i regulant els fluxos migratoris (i no només controlant) sempre en favor de l'acollida i la integració. És en aquest sentit molt important *la no acceptació de bosses permanents d'irregulars, víctimes fàcils d'irregularitats i abusos.* Continuar negant una realitat, la dels que són aquí, els que arriben, només aboca a l'economia submergida, i a les màfies.

Més enllà de les polítiques de fronteres a tota Europa és una prioritat el tenir una política, un model d'integració i respostes vàlides davant del fet migratori. No només des de la perspectiva del control, des de la por o la inseguretat. Avui és urgent passar d'una política de seguretat a contemplar també el fet des de la integració. I això vol dir treballar per la igualtat (i calen calendaris, prioritats, pressupostos).

Un punt clau a destacar és que *en tot moment la responsabilitat pel que fa a la integració dels immigrants és política. És l'administració qui és responsable. Malgrat la importància cada cop més rellevant de la societat civil en aquest tema pel sol paper de denúncia i sensibilització, i per les accions concretes d'acollida, cal saber que les associacions no substitueixen l'administració ni la responsabilitat dels que ens governen. Tenim a Càritas en concret el repte de no crear una xarxa d'atenció paral·lela. ...*

Més enllà dels termes legals *el perill és el nou clima. La extensa opinió pública manipulada des dels mitjans amb la constant notícia sobre l'allau, l'onada, l'explosió ... la invasió* L'emigració és un repte. Tant des de la por i el foment de l'alarma com des del discurs de la necessària immigració a nivell econòmic i demogràfic oblidem que hi ha milers de persones obligades a marxar, a abandonar casa i família, amb el que això suposa a nivell humà i personal.

“L'Església considera que tota persona humana, en la seva dignitat fonamental, ha estat creada a imatge de Déu. En les noves formes de migració es posen en joc alguns dels drets fonamentals: el dret a la vida, el dret a viure segur en el propi país, el dret a la subsistència material, el dret d'asil, el dret a viure en família, el dret a rebre un reconeixement social, a tenir un lloc dins de la societat.”¹

L'ètica dels cristians: els pobres són els preferits

El mercat únic també porta a un pensament únic on es *globalitzen els valors i la cultura*. Els aspectes econòmics i polítics també tenen repercussions en la cultura i els valors que predominen: la competitivitat, el relativisme (tot val, cadascú té la seva opinió, la seva veritat..), l'escepticisme i la falta d'ideals que repercuteix tant en el pla de l'ètica com de la política... les repercussions, com sempre i els que hi surten perden

¹ IV Congrés mundial de la pastoral dels emigrants i refugiats, 5-10 octubre 1998 al Vaticà.

són els pobres. Sempre és fàcil l'escepticisme que porta a criticar ideals i utopies quan un està satisfet.

El debilitament del pensament ens obre al repte com a cristians de voler comprendre, de no deixar de preguntar-nos i de *buscar motius d'Esperança en el futur* que és responsabilitat del present que vivim.

Quan la preocupació pels més pobres és vista com un entrebanc al creixement econòmic, quan la injustícia és vista com a útil i la justícia com a inútil.

L'ètica, i més concretament, l'ètica cristiana te alguna cosa a dir al món de l'economia? La idea de redistribució i de justícia no hi és avui en el món econòmic. Ara en lloc de ser creixement i redistribució és creixement i formació. Hem passat d'una societat de benestar incipient a reforçar el neoliberalisme. Els actuals motors de l'economia són l'egoisme, l'acumulació, la seguretat, l'agressivitat ... i l'individualisme portat a l'extrem. El criteri de l'eficàcia immediata no pot ser l'únic.

Els cristians creiem que els béns de la terra són un do de Déu que ha de ser repartit entre tots els fills i filles de Déu. Els bens de la terra *són per viure i no per fer esclaus. L'ètica cristiana és l'ètica de la solidaritat.* Per als cristians la solidaritat és l'amor pels altres, no es tracta només de gests personals. Hi ha una responsabilitat i una missió com a Església.

Corn a cristians hem d'estar oberts al que vindrà, hem de tenir obertura i una actitud de predisposició a escoltar el que el Senyor ens està dient. No podem ignorar els canvis ni viure en la nostàlgia, a la llum de la te sabem que Déu ens està parlant als homes i les dones del nostre temps. Els esdeveniments històrics els hem de poder llegir corn a *signes dels temps.*

En el món de la globalització econòmica, de la revolució informàtica i tecnològica, del neoliberalisme, de ta societat del coneixement i del postmodernisme ... hi ha per als cristians una pregunta clau, una pregunta essencial que ajuda a veure el que està en joc en el temps actual, és la pregunta que Moisès rep de Jahvé per ser transmesa al seu poble: *on dormiran aquells que no tenen roba d'abric?*

“Si et quedes com a penyora el mantell d’algú, torna-li abans no es pongui el sol. És tot el que té per abrigar-se, Amb què dormiria? Si clamava a mi, jo l’escoltaria, perquè sóc misericordiós.”²

El text ens ajuda a formular una pregunta clau. *On dormiran els pobres d'avui?, Què serà dels preferits de Déu en els temps que venen?* Aquesta pregunta, que no és nova, és la qüestió medul·lar, la qüestió clau, el gran repte ètic i evangèlic que tenim ois cristians d'avui. I el gran desafiament que el món ens planteja i que obre nous camins a la missió evangelitzadora de l'Església. La temàtica de la pobresa ens porta a *parlar de justícia* i a tenir presents quins són els deures que tenim com a cristians al respecte.

Els primers i els preferits de Déu són els pobres, i per això han de ser els primers de la nostra solidaritat. Tota la Bíblia està marcada per l'amor de predilecció de Déu envers els més dèbils i maltractats de la història, envers ois que més sofreixen. En les Benaurances³, i també a l'Èxode des de Moisès hi trobem la figura de l'immigrant: "No explotis ni oprimeixis a l'immigrant, que també vosaltres vau ser immigrants al país d'Egipte."⁴

Des de Càritas *l'acollida ais immigrants és l'acollida ais pobres d'avui, al Crist que ens truca a la porta*. Els pobres no només estan al costat de la nostra porta com a la paràbola de Llätzer. Cada cop n'hi ha més que truquen a la porta dels nostres països rics, que volen entrar per millorar les seves condicions de vida. I Jesucrist ens parla d'un déu que és Pare, compassiu i misericordiós, el Déu dels cristians és el *Déu de la vida i de L'alegria*.

Càritas, epifania dels cristians

Càritas intenta ser, i en gran mesura és, l'expressió comunitària de l'amor preferencial pels pobres.

Càritas ha de cuidar que les seves actuacions siguin punt de referència i pauta que, amb una gran càrrega d'utilitat, mostrin a d'altres un estil propi de saber fer que convidi a recórrer el camí del servei als pobres i exclosos d'una manera peculiar, incloent-los

² Ex 22, 26.

³ Mt 5, 1 –11.

⁴ Ex 22, 20.

sempre en el centre de l'acció, com a subjectes primers del seu desenvolupament, i evitant tot tipus de proselitisme que suposi manipulació del necessitat.

Expressió de la caritat és compartir fraternalment els béns de tot tipus i no només econòmics. Compartir els béns econòmics serà una expressió d'amor, de superació del model actual de societat consumista i de decidir-se per la solidaritat efectiva i tangible.

És incompatible amb l'Evangelí viure en l'abundància alhora que a altres els falta el necessari. Més encara, l'amor als pobres comporta l'opció per la pobresa evangèlica, com a forma de vida senzilla i modesta, que allibera l'existència de pautes de comportament que porten a l'acaparament de riqueses, a l'ansietat per consumir o a gastar inútilment el que altres éssers humans necessiten per no morir o per viure amb un mínim de dignitat. Es tracta de caminar progressivament cap a la conversió a un model alternatiu de vida, en una societat fortament marcada per l'egoisme i l'individualisme, per l'hedonisme i el consumisme.

Als pobres no se'ls pot viure de memòria. El lloc privilegiat és el treball de base, encarnat i senzill, acompanyat i esperançador, proper i estimulant. Tota la resta no ha de tenir altre funció que acompanyar i servir a aquests processos alliberadors.

- LA FE ES VERIFICA EN EL TESTIMONI
- L'ESPERANÇA ES FA CREÏBLE EN EL TESTIMONI
- I LA CARITAT ÉS TESTIMONI